

Laboratorium voor melkhygiëne in de jaren dertig met dr. G.B.R. Willems (links) en analist I.F.J. Boks (rechts).

Honderd jaar One Health bij Diergeneeskunde

Sinds een jaar of tien staat de One Health-benadering volop in de belangstelling, maar eigenlijk is die niet zo nieuw. Medici en veterinairen geven al heel lang aan dat er geen scheidslijn moet bestaan tussen humane en veterinaire geneeskunde, dus tussen gezondheidszorg voor mensen en voor dieren. Dit jaar is het precies honderd jaar geleden dat One Health werd geïntroduceerd op de faculteit Diergeneeskunde. Reden voor een feestelijke terugblik.

Tot heil van mens en dier. Op 16 maart 1918, nu ruim honderd jaar geleden, werd dat het motto van Diergeneeskunde. Datzelfde jaar kreeg de opleiding de status ‘hoger veterinair onderwijs’ en werd de leerstoel ‘Kenniss van de menselijke voedingsmiddelen van dierlijken oorsprong’ ingesteld. One Health was geboren.

EERSTE ONE HEALTH-LEERSTOEL

Hendrik Schornagel was de hoogleraar die op deze leerstoel werd benoemd. Hij opende zijn inaugurele reden als volgt: ‘Niet alleen dient de dierenarts de gemeenschap door het genezen van zieke dieren en het bevorderen van de hygiëne der dieren, voor een belangrijk gedeelte heeft de dierenarts ook tot taak te waken tegen nadelige invloeden, die de volksgezondheid bedreigen.’ Al snel nam Cornelis van Oijen het stokje over van Schornagel. Van Oijen had Geneeskunde en Diergeneeskunde gestudeerd en bekleedde ruim 35 jaar de leerstoel Voedingsmiddelenhygiëne. Hij legde de basis voor dit brede vakgebied dat niet alleen melk- en vleeshygiëne omvatte, maar ook vis, pluimvee, eieren, wild en gevogelte. Speciale aandacht ging uit naar ziekmakende micro-organismen, zoals bacteriën en schimmels, die via voedingsmiddelen op de mens worden overgedragen.

VERANDERING NAAR INTENSIEVE VEEHOUDERIJ

Door intensivering, schaalvergroting en innovaties vonden na de Tweede Wereldoorlog ingrijpende veranderingen plaats in de veehouderij en de voedingsmiddelenproductie. Denk bijvoorbeeld aan het gebruik van antibiotica en groeihormonen, en de blootstelling aan stoffen die onbedoeld vanuit het milieu in voedsel terechtkomen. Deze veranderingen maakten het overheidstoezicht gecompliceerd en zetten aan tot uitbreiding van onderwijs en onderzoek. Er kwamen aparte leerstoelen voor melkhygiëne, voedingsmiddelentechnologie, voedingsmiddelenmicrobiologie, toegepaste vleeshygiëne en voedingsmiddelenchemie. De multidisciplinaire benadering werd steeds belangrijker binnen de veterinaire volksgezondheid.

VAN BOERDERIJ NAAR VORK

De weg van producent naar consument werd steeds langer en onoverzichtelijker. Controle van eindproducten alléén was niet langer voldoende om de kwaliteit en veiligheid van voedingsmiddelen te garanderen. Onder leiding van prof. dr. Frans van Knapen, die in 1995 aantrad, verschoof de focus van voedingsmiddelenonderzoek

Prof. dr. Hendrik Schornagel

naar veterinaire volksgezondheid. Integrale kwaliteitscontrole van de hele keten kwam nog meer centraal te staan. De band tussen de faculteit Diergeneeskunde, TNO-Voeding en het RIVM werd versterkt.

LINTJE

In 2000 werd het IRAS (Institute for Risk Assessment Sciences) opgericht, een samenvoeging van de afdeling Gezondheidsleer van de Wageningen University & Research en het RITOX van de Universiteit Utrecht. Vijf jaar later ontstond de divisie Veterinaire Volksgezondheid. Dit jaar ontving Frans van Knapen een lintje. Hij werd benoemd tot Commandeur in de Orde van Oranje-Nassau voor zijn verdiensten als bruggenbouwer binnen het vakgebied Veterinaire Volksgezondheid die – gelet op de toenemende risico’s van zoonoses – een grote maatschappelijke relevantie kent.

SPEERPUNT BINNEN DIERGENEESKUNDE

One Health is tegenwoordig een van de speerpunten van het onderzoek binnen de faculteit Diergeneeskunde. Ook de oprichting van het NCOH (Netherlands Centre for One Health) in 2016 laat zien dat One Health zijn plaats binnen het onderzoek heeft gekregen. De aandacht is verschoven van voedselgerelateerde problematiek naar infectieziekten in algemene zin, zoals Q-koorts en antibioticaresistentie. ■

TEKST: PETER KOOLMEES & LEN LIPMAN | BEELD: COLLECTIE UNIVERSITEITSMUSEUM UTRECHT